

Skal de religiøse arve jorden?¹

Er sekulariseringen i de vestlige samfund et tegn på, at religionen har udspillet sin rolle? Nej, mener artiklens forfatter.

Demografiske omvæltninger over hele verden og ændringer i befolkningssammensætningen i de enkelte lande vil betyde en opblomstring af religionen – også i den vestlige verden.

Af Eric Kaufmann²

For mange symboliserer den seneste tids problemer for Den katolske Kirke i Irland bortgangen af en tidligere så mægtig institution. Over hele landet står stadig flere kirkebænke tomme og menighederne udgøres i stigende grad af ældre mennesker. Desuden er kaldet til præstegerningen vigende. Folk indenfor Kirken frygter, at den unge generation for altid vil være tabt for troen. I Irland, som i mange andre lande, nærer folk som Richard Dawkin³ og Christopher Hitchen⁴ en voksende ateistisk bevægelse. Er vi på toppen af en ny rationel æra og er troen ved at rinde ud?

I så fald ville det bekræfte manges forudsigelser. For eksempel sagde Karl Marx, at ”alt helligt er profant”. Friedrich Nietzsche påstod ligefrem, at ”Gud er død” og Matthew Arnold⁵ beklagede sig over religionens ”langstrakte brøl af tilbagetog”, der blev sammenlignet med tidevandet, der strømmer ud af Dover Beach⁶. Kigger vi nærmere på de statistiske data synes religion derimod at bevæge sig mod tidevandet. Hvorfor? For det første befinder vi os midt i en verdensomspændende demografisk omvæltning, som gavner de religiøse dele af verden. For det andet er sekulariseringen ved at tabe pusten og er gået helt i stå i de mindst religiøse dele af verden. Endelig har religiøse kvinder – især asketiske fundamentalister – større familier end sekulære kvinder.

¹ Artikel fra Studies – An Irish Quarterly Review nr. 396, vol. 99, Vinter 2010

² Docent i politik ved Birkbeck College, University of London, og forfatter til bogen “*Shall the Religious inherit the Earth? Demography and Politics in the Twenty-first Century*” (2010)

³ Engelsk etnolog, evolutionsteoretiker og forfatter af populærvidenskab, samt en fremtrædende ateist, født 1941

⁴ Engelsk-amerikansk forfatter og journalist, bannerfører for ’New Atheism’-bevægelsen, født 1949

⁵ Engelsk poet og kulturkritiker (1822-1888)

⁶ Titlen på hans digt fra ca. 1851

Religiøs vækkelse og demografiske forandringer

Til at starte med er det værd at bemærke, at kommunismens fald og en massiv tilflytning til byerne fremmer en religiøs vækkelse i udviklingslandene. Især pinsebevægelsen og islam nyder godt af denne udvikling, mens andre religiøse retninger – fra mormoner og adventister til Jehovas Vidner – oplever rekordvækst. John Micklethwait og Adrian Wooldridge fra *The Economist* har indgående behandlet dette emne i deres bog *God is Back*⁷. Ser man bort fra disse tendenser er det fortsat en kendsgerning, at de fleste mennesker arver deres forældres religion. Ændringer i befolknings sammensætningen er derfor den mest markante vækstmotor. Hele 97 procent af befolkningstilvæksten i verden sker i dag i de fattige, religiøse udviklingslande. I 1950 udgjorde Europa (inkl. det tidligere Sovjet), Nordamerika og Oceanien godt 30 procent af verdens befolkning. I dag tegner disse regioner sig for kun 11 procent af alle verdens indbyggere under 15 år og selv i Vesten er en stigende andel af den yngste generation (i USA halvdelen) af ikke-europæisk oprindelse. I løbet af 2020'erne vil lande som Etiopien og Uganda overgå Rusland i befolkningsstørrelse. I 1950 var der to og en halv europæer for hver afrikaner. FN forudser, at der i 2050 vil være fire afrikanere for hver europæer.

Hvilken rolle vil det få for religionens udbredelse? Grundlæggende dette, at den troende del af verden uforholdsmæssigt vil nyde godt af befolkningsekspllosionen, mens det modsatte er tilfældet for det mere sekulære Vesten og Østasien. Ifølge *The World Religious Database*⁸ er den religiøse andel af verdens befolkning steget fra 81 til 85 procent i perioden 1970-2000 og forventes at udgøre 87 procent i 2025. Gallups *World Poll*⁹ fortæller, at andelen af ugentlige kirkegængere forventes at ville vokse fra 50 til 54 procent i perioden 2010-2050. Den katolske Kirke er vokset med 12 procent siden 2000; en vækst, som primært er sket i Afrika og Asien¹⁰.

Der findes mange tilfælde af denne form for religiøs befolkningsændring. Rodney Stark¹¹ har vist hvordan små demografiske fortrin blandt de tidlige kristne samfund – en bedre sygepleje, et familieorienteret livssyn og en høj andel af kvindelige konvertitter – kan forklare 'Jesus-bevægelsens' store vækst mellem år 30 og år 300. En vækst på 40 procent hvert tiende år er nok til at forklare de kristnes vækst fra 40 til 60 millioner konvertitter i perioden op til kristendommen blev den officielle religion i Rom. Mormonerne har oplevet lignende vækstrate siden dens grundlæggelse i 1830 og fortsætter denne tendens, ender den med at blive en af de store religioner i næste århundrede¹². En tilsvarende udvikling ses blandt hvide konservative protestanter i USA. Mens 66 procent af dem, der var født i 1900, havde en liberal trosopfattelse, har 66 procent af dem, der er født i 1975, en konservativ opfattelse. Som Mike

⁷ ”*God is Back: How the Global Revival of Faith Is Changing the World*”, Penguin Press 2008

⁸ Organisation, der indsamler interreligiøs demografisk statistisk og kildemateriale, se www.worldreligiondatabase.org

⁹ Analyseinstituttet Gallups afdeling for sociale og økonomiske analyser, se www.gallup.com

¹⁰ Irish Independent den 30. april 2010

¹¹ Amerikansk religionssociolog

¹² Stark, 1996

Hout¹³, Andrew Greeley¹⁴ og Melissa Wilde¹⁵ hævder, skyldtes dette skift ikke primært at medlemmer af den episkopale kirke blev tiltrukket af den evangeliske bevægelse. Den kendsgerning, at konservative protestantiske kvinder fra især Sydstaternes landområder i en periode på mere end 50 år i gennemsnit fødte ét barn mere end deres liberale modstykke, kan forklare 75 procent af denne ændring¹⁶.

Eller betragt udviklingen i den romersk-katolske kirke i USA: 20-30 procent af dem, der blev født som katolikker, er i dag enten ikke-troende eller tilhører en protestantisk trosretning. Men en massiv indvandring af katolikker fra Latinamerika kombineret med en høj fødselsrate (2,84 børn pr. kvinde sammenlignet med det nationale gennemsnit på 2,08 i 2003), mere end opvejer denne afgang og med den hastighed bliver katolicismen den største religion i USA i 2040 – også selv om afgangene til sekularismen og protestantismen fortsætter på det nuværende niveau. På tilsvarende måde vil de hurtigt reproducerende mormoner og muslimer udkonkurrere de amerikanske jøder, som har et lavt fødselstal på blot 1,43¹⁷.

Religionen i Europa

Hvorledes vil religionens vækst på den sydlige halvkugle påvirke de vestlige befolkninger? For at forstå dette må vi kigge på forandringerne i den europæiske demografi: i 2050 vil tæt på 40 procent af europæerne være over 60 år – en befolkningsstruktur uden fortilfælde i menneskets historie. De europæiske befolkninger svinder allerede ind, hvilket er tydeligt i Østeuropa, men tendensen sløres af en øget indvandring i Vesteuropa. Fortsætter den nuværende fødselsrate på 1,3 i store dele af Syd- og Østeuropa samt i Østasien, vil lande her kun have en fjerdedel af deres nuværende størrelse i 2100. Uligheden mellem nord og syd vil nå sit maksimum omkring 2050, hvilket vil medføre en indvandring fra de voksende religiøse områder i syd til det sekulære og demografisk reducerede Vesten. Trods sekularismen vil dette styrke religionens rolle i Vesten. Vi ser allerede nu, at kristendommen har holdt stand i London siden 1989, mens den er faldet med 40 procent i resten af landet. Med sin andel på en sjettedel af Englands samlede befolkning, bor 57 procent af alle kristne i England, der er i tyverne, i London.

Ikke overraskende er 60 procent af Londons indbyggere ikke hvide og mange af de hvide kristne her har indvandrerbaggrund. London huser 53 procent af alle engelske pinsekirkemedlemmer. Mens de store trosretninger har mistet medlemmer, oplever Pinsekirken vækst gennem indvandring. Desuden overstiger andelen af folk, der går i moské hver uge antallet af ugentlige kirkegængere i den anglikanske kirke. I Frankrig er antallet af evangeliske protestanter, især de pinsekirkelige og primært centreret i og

¹³ Amerikansk sociolog

¹⁴ Amerikansk katolsk præst, sociolog, journalist og forfatter, født 1928

¹⁵ Amerikansk sociolog

¹⁶ Hout, Greeley et al. 2001

¹⁷ Skirbekk, Kaufmann et al. 2010

omkring Paris, eksploderet fra 50.000 til 400.000 på 50 år, hvilket primært skyldes indvandring fra Afrika¹⁸.

Religion 'boomer' i de europæiske byer med den højeste indvandring og dette vil brede sig, når andelen af ikke-europæere i Vesteuropa tredobles i årene op til 2050. Denne vækst ville være mindre signifikant, hvis vi nemt kunne identificere en vej til sekularisering. Men de ikke-hvides børn i Europa – specielt de ikke-kristne – har tendens til at holde fast ved deres forældres tro som en måde at forankre deres etniske identitet på. Tag f.eks. Nordirland, der uden sammenligning er den mest religiøse del af Storbritannien og hvor etnisk identitet er en motiverende faktor for religiøsitet. Denne "kulturelle forsvarsfunktion" ved religionen, som også sekulariseringseksperter som Steve Bruce¹⁹ og David Martin²⁰ har påpeget, giver religionen en "sekulær" rolle og beskytter den mod nedgang.

Islam

Ovenstående er især udtalt for Islam. Tendenser i alle de europæiske lande, man har undersøgt²¹ viser, at yngre muslimer er lige så religiøse som deres forældre. Dette adskiller sig fra tendensen til mindre religiøsitet blandt de yngre generationer af europæiske kristne, især blandt katolikker. Disse studier har dog kun undersøgt en lille gruppe af muslimer, men andre undersøgelser, der også har undersøgt etniske minoriteter og immigranter, viser en stærk religiøsitet blandt europæiskfødte muslimer. Desuden viser undersøgelser blandt 2. generations etniske tyrkere og marokkanere i Holland, Sverige, Belgien og Tyskland, at der kun er en lille forskel mellem immigranternes og europæiskfødtes religiøsitet. Dette forplumrer antagelserne om sekulariseringens betydning, som bliver brugt til at forklare udviklingen i opbakningen til religionen blandt europæiske kristne. Mange yngre europæiske muslimer, som hverken fuldt ud er tilknyttet deres forældres etniske identitet eller deres europæiske landes, drages mod en overnational form for Islam. De er måske også mere radikale; en britisk undersøgelse²² har vist, at flere personer under 25 år end over 55 år støtter Shari'ah-lovgivning og skoler forbeholdt muslimer, og de unge var også mere tilbøjelige til at acceptere vold for at forsvare Islam.

Nogle af vejene til sekularisering går igennem blandede ægteskaber. Det er velkendt, at tværreligiøse ægteskaber fører til en svagere religiøs tilknytning blandt børnene. Alligevel synes ikke-kristne troende som f.eks. muslimer at opretholde en grænse mod det omgivne samfund. I Storbritannien gifter over 90 procent af muslimerne sig med muslimer. Det samme gælder i Tyskland og for de fleste vesteuropæiske landes vedkommende bortset fra Frankrig. Det skyldes fortrinsvis Frankrigs særlige etniske

¹⁸ Jenkins, 2007

¹⁹ Skotsk sociologiprofessor

²⁰ Engelsk sociolog og forfatter

²¹ European Social Survey (2004) og European Values Survey (1999-2000)

²² Mirza, Senthilkumaran et al. 2007

sammensætning af muslimer, hvor mange har en berbisk og algierisk-loyalistisk baggrund – grupper, som historisk set har modsat sig Algeriets arabisk-islamiske ideologi. Dette forklarer også den høje grad af sekularisering blandt denne gruppe. Til en vis grad ses dette også blandt små grupper af anti-islamiske iranere i Tyskland, hvis familier forlod Iran som følge af den islamiske revolution.

I Storbritannien er f.eks. etnisk-muslimske grupper fra Pakistan og Bangladesh indgiftet i betydelig grad og med en betydelig overrepræsentation fra bestemte egne i Bangladesh og i Pakistan. Sådanne relationer er med til at strukturere bryllupsritualer og udvekslingsnetværket blandt disse grupper. Det samme gælder for tyrkere i Holland, Tyskland og andre europæiske lande, der opretholder stærke bånd til deres landsbyer i Anatolien og hvorfra europæiskfødte tyrkere ofte henter deres ægtefælle.

Den markante vækst i den europæiske muslimske befolkning skyldes en udtalt grad af fastholdelse af bestemte kulturelle normer, en høj fertilitet og immigration. Fortællere for 'Eurabia'²³ som Mark Steyn²⁴ og Melanie Phillips²⁵ tager dog fejl, når de forudser et muslimsk-domineret Europa i vort århundrede. Forbliver muslimers fertilitetsrate i Europa og i den muslimske verden på nuværende niveau, vil debattører som George Wiegel, Bernhard Lewis og Chris Cadwell kunne få ret i deres antagelser af, at mange vesteuropæiske lande vil kunne få et muslimsk flertal i det næste århundrede. Alle undersøgelser peger dog på, at muslimske familiers størrelse både i Europa og i den muslimske verden er hastigt nedadgående. I Østrig, der er et af de få lande, som har indsamlet data om folks religiøse tilhørsforhold i forbindelse med folketælling, viser, at hovedparten af landets befolkning under 15 år vil være muslimer, hvis tendensen med at muslimske kvinder føder ét barn mere end resten af befolkningen fortsætter. Men nylige undersøgelser viser, at en fødselsrate svarende til 2003-niveauet er det mest sandsynlige scenario – hvilket betyder, at muslimerne vil udgøre 20 procent af de unge under 15 år i Østrig i 2100. Den samme tendens ses i en række vesteuropæiske lande med Spanien med færrest og Sverige med fleste muslimer i år 2050.²⁶

Fødselsrater og religion

Immigration er måske det mest synlige tegn på den demografiske gen-sakralisering af Europa. Og den vil sikkert have størst indflydelse over de næste 50 år i takt med at uligheden mellem nord og syd når sit højdepunkt. Udskiftningen af sekulære borgere med religiøse ditto er ikke den eneste demografiske drivkraft, som arbejder imod sekulariseringen. På den lange bane – og i takt med at der sker store demografiske for-

²³ Sammentrækning af Europe og Arabia; et politisk begreb, der refererer til den antagelse, at den muslimske befolkning i Europa om få generationer vil udgøre et flertal pga. vedvarende immigration og høj fødselsrate

²⁴ Canadisk forfatter og politisk kommentator, født 1959

²⁵ Britisk journalist og forfatter, født 1951

²⁶ Pew 2010

andringer i Den tredje Verden i kombination med en fødselsnedgang i Den gamle Verden – vil man kunne hævde, at sekulariseringen får et comeback.

Hermed ignorerer man dog den næstvigtigste dynamik ved religiøs demografi; en direkte religiøs pro-natalistisk²⁷ politik. Dette har intet med immigration at gøre, men er alligevel ved at omforme befolkningssammensætningen. Over hele verden peger undersøgelser på, at kvinders religiøsitet ofte er lige så afgørende som deres indkomst eller uddannelsesbaggrund for, hvor mange børn de føder. I takt med moderniseringen vil bagvedliggende materielle incitament for at opretholde en høj fødselsrate – f.eks. behovet for at have mange hænder i landbruget, en høj børnedødelighed og mangel på prævention – gradvist fortone sig. I en moderne bykultur har vi derfor næsten helt styr på familiernes størrelse. Hermed kommer værdier til at spille en større rolle i bestemmelsen af familiens størrelse. Sekulære parforhold vil typisk benytte sig af friheden til at få mindre familier og til at udskyde forældreskabet; moderate religiøse grupper vil typisk få noget større familier, mens de mest verdensfornægtende fundamentalister vil forsøge at modstå de demografiske forandringer.

I eksempelvis Frankrig føder troende hvide katolske kvinder i gennemsnit godt 0,5 barn mere end deres sekulære medsøstre. I Spanien får 200 troende katolske forældre i gennemsnit 177 børn sammenlignet med blot 100 for deres sekulære modpart. Fundamentalister er særligt frugtbare: ultraortodokse jødiske kvinder i Israel har i gennemsnit hver 7,5 børn mod lidt over to børn blandt almindelige jødiske kvinder. Byer beboet med ortodokse calvinistiske er de områder i Holland med den yngste gennemsnitsalder. Muslimske kvinder i Mellemøsten, som sympatiserer med Sharia, har en dobbelt så høj fødselsrate som muslimske kvinder, som modsætter sig den. I USA har mormonerne og nykonservative protestanter i gennemsnit ét barn mere pr. kvinde end landsgennemsnittet. Det nycalvinistiske Quiverfull²⁸ bevægelse går et skridt videre ved at tale om 'Gud som familieplanlægger'. Dets ledere ser sig stå i spidsen for 'dynastier' af hundrede af tusindvis af efterkommere og de søger at udbrede en '200-års plan' til dominering af USA gennem deres tilhængeres højere fertilitet end ikke-troende kvinder. Sådanne små, men eksplosivt voksende religiøse grupper kan være med til at forandre verden. Hvis det ikke var for deres store familier, ville mormonerne kun udgøre en brøkdel af Utahs befolkning end de 75 procent, som de faktisk udgør. Ultraortodokse jøder udgør i dag en tredjedel af Israels jødiske befolkning på 6-7 år mod blot nogle få procent i 1960, og i anden halvdel af dette århundrede vil de udgøre flertallet af jøderne i Israel og diasporaen. Igen er demografien nøglen til disse sociale og politiske forandringer.

Europa oplever en opbremsning i sekulariseringen blandt sin indfødte kristne befolkning; en bevægelse mod kontrol af familiens størrelse kan gavne de religiøse – og især fundamentalistiske – grupper i forhold til de ikke-religiøse, i kombination med en hidtil uset aldrende befolkning og et fald i religiøs immigration. Lægges disse fak-

²⁷ Politik og indgreb, der fremmer øget fødselsrate

²⁸ En fødselsbefordrende bevægelse, se www.quiverfull.com

torer sammen bliver det hurtigt klart, hvorfor Europa – på trods af sekulariseringen – vil blive mere religiøs i 2100 end i dag.

REFERENCE:

Hout, M., A. Greeley, et al. (2001)

"The Demographic Imperative in Religious Change in the United States", *American Journal of Sociology*, 107: p. 468-500

Jenkins, P. (2007)

"God's Continent: Christianity, Islam, and Europe's religious crisis", Oxford; New York: Oxford University Press

Mirza, M., A. Senthilkumaran, et al. (2007)

"Living Apart Together: British Muslims and the paradox of multiculturalism", London: Policy Exchange

Skirbekk, V., E. Kaufmann, et al. (2010)

"Secularism, Fundamentalism or Catholicism? The Religious Composition of the United States to 2043", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 49

Stark, R. (1996)

"The Rise of Christianity. a Sociologist Reconsiders History", Princeton, N.J.